

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Vammaisfoorumi kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa asiasta ja toteaa lausuntonaan:

Vammaisfoorumi suhtautuu myönteisesti siihen, että uusi laki takaa lukiolaisille oikeuden oppimisen tukeen ja erityisopetukseen. Vammaisfoorumi pitää myös myönteisenä lain kirjausta, jonka mukaan tieto erityisen tuen päätöksestä siirtyy perusasteelta lukioon. Näillä vahvistetaan oppimisen tuen ketjua yhdenmukaisena kouluasteelta toiselle. Vammaisfoorumi pitää myös lukiodiplomien kautta osaamisen näyttämistä ylioppilaskirjoituksissa myönteisenä muutoksena.

Vammaisfoorumi haluaa huomauttaa, että lukiolakia muutettaessa on otettava huomioon YK:n vammaisyleissopimus. Sopimuksen 24. artikla käsittelee koulutusta ja artikla velvoittaa takaamaan yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen. Vammaisia henkilöitä ei pidä sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle heidän vammaisuutensa vuoksi ja vammaisia henkilöitä varten on tehtävä heidän tarvitsemansa yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset. Vammaissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta mukaan lukien sähköiset palvelut, kuten sähköiset oppimisympäristöt.

Vammaisfoorumi haluaa ilmaista huolensa oppimateriaalien ja sähköisten oppimisympäristöjen saavutettavuuden vaateen näkymättömyydestä. Lainsäädännön tulisi selkeästi ja yksiselitteisesti

velvoittaa oppilaitokset varmistumaan siitä, että sen käyttämät oppimateriaalit ja oppimisympäristöt täyttävät nämä ehdot.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumi suhtautuu myönteisesti siihen, että oppilaitoksen tulee tehdä hallintopäätös oikeudesta erityisopetukseen, mutta toivoisimme laajempaa lähestymistapaa oppimisen tukeen ja siihen mitä päätöksiin kirjataan. Ilahduttavaa esityksessä oli se, että esityksessä painotettiin tuen järjestämisessä varhaista näkökulmaa ja perusteluissa huomioitiin myös neurokirjon nuoret.

Vammaisfoorumi on osin huolissaan oppimisen tuen muutoksesta. Oikeus oppimisen tukeen tulisi aina kirjata opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Esityksen mukainen muotoilu saattaa johtaa siihen, ettei tukitoimia kirjata, ellei opiskelija niin vaadi. Tällöin oppimisen tuen järjestämisen suunnitelmallisuus kärsii.

Vammaisfoorumi haluaa myös tuoda esiin vanhempien kuormittumisen heidän hakiessaan palveluja ja tukia lapsilleen. Vanhempien kuormittuminen ei rajoitu tukien ja palvelujen hakemiseen, vaan heidän tulee usein myös tukea, neuvoa ja auttaa lapsen lukiota ja sen henkilökuntaa lapsen koulunkäynnin järjestelyissä. Tilanne on kestävä ja se on yhdenvertaisuuden periaatteiden vastainen. Sellaiset lapset, joiden vanhemmilla ei ole voimavaroja tukea oppilaitosta, ovat erittäin heikossa asemassa. Lukiolakiin tulisi kirjata voimakkaasti koulun velvollisuus varmistua siitä, että vammaiset oppilaat saavat heille kuuluvat tuen muodot ja palvelut, kuten esimerkiksi Kelan ammatillisena kuntoutuksena järjestettävät apuvälineet, mahdollisen vammaistuen, mahdolliset kuntoutusetuudet sekä vammaispalvelulain mukaiset henkilökohtaisen avun palvelut ja kuljetuspalvelut. Palveluiden ja tukien hakemista ei tulisi jättää vanhempien ja lasten harteille. Lukiolakiin tulisi myös lisätä erityisopettajan sektorirajat ylittävä koordinoituvastuu ja yhteistyö muiden julkisen palvelujärjestelmän toimijoiden kanssa. Toivomme myös, että vammaisjärjestöjen asiantuntijuutta hyödynnettäisiin perheiden tukemisessa. Järjestöjen palvelut ovat maksuttomia matalan kynnyksen palveluja.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan ehdotettu lain kirjaus koskien oikeutta erityisopetukseen on riittämätön ja liian kapea. Opiskelijan oikeus erityisopetukseen ei riitä takaamaan vammaisille opiskelijoille yhdenvertaista mahdollisuutta opiskella lukiossa. Opiskelijalla tulee olla oikeus yksilölliseen erityiseen tukeen, joka kattaa erityisopetuksen lisäksi kaikki ne tuen muodot, joita hän tarvitsee opinnoissaan. Oikeus erityisopetukseen tulisi myös aina kirjata opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Ehdotetussa kirjauksessa oikeus erityisopetukseen linkittyy todennettuihin oppimisvaikeuksiin tai muihin syihin. Vammaisfoorumi vaatii, että kirjaukseen lisätään myös vammaisuus.

Erityistä tukea ja tukea yleisestikin vammaiselle opiskelijalle järjestettäessä tulee aina kuulla lapsen vanhempia, hänen kanssaan aiemmin työskennelleitä perusasteen opettajia sekä kuntoutuksen ammattilaisia, kuten kuntoutusohjaajaa. Päätös erityisopetuksesta ei voi perustua vain vanhempien kuulemiseen ja perusasteella tehtyyn erityisen tuen päätökseen tutustumiseen, vaan päätöksen taustalla tulee olla opiskelijan tilanteen ja hänen tarpeittensa syvällinen ymmärtäminen.

Lakiesitys velvoittaa oppilaitoksen selvittämään ja arvioimaan erityisopetuksen tarpeen, mikäli oppilaalla on ollut perusopetuksen päättyessä voimassa oleva erityisen tuen päätös. Vammaisfoorumi ehdottaa, että koulutuksen järjestäjän tulisi arvioida tilannetta myös sellaisessa tilanteessa, jossa opiskelijalle on joskus perusasteen aikana tehty erityisen tuen päätös, mutta se ei enää lukion alkaessa ole voimassa. Vammaisfoorumi myös vaatii, että mikäli oppilaalla on ollut perusasteen päättyessä voimassa oleva erityisen tuen päätös, mutta koulutuksen järjestäjä päättää, ettei tällä ole oikeutta erityisopetukseen lukiosta, tulee tästä asiasta tehdä päätös.

Vammaisfoorumi pitää myönteisenä lainsäädäntöä, joka pyrkii fasilitoimaan ja mahdollistamaan opettajille opettamistyön ensisijaisuuden. Vammaisfoorumi on kuitenkin huolissaan vammaisten oppilaiden saamasta tuesta. Tämän tuen järjestämiseen on varattava riittävät resurssit ja lukiodien henkilökunnan osaaminen vammaiskysymyksissä on varmistettava.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumilla ei ole tähän asiaan lausuttavaa.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumilla ei ole kommentoitavaa englanninkielisestä lukiokoulutuksesta. Vammaisfoorumi on huolissaan vammaisten kokelaiden ongelmista ylioppilaskirjoituksissa. Opiskelijoilla on edelleen vaikeuksia apuvälineiden yhteensopivuuden kanssa suhteessa Abitti-järjestelmään sekä ylioppilaskirjoitusten yleisen saavutettavuuden ja esteettömyyden kanssa. Vammaisfoorumi esittää, että esityksestä kävisi selkeästi ilmi, että ylioppilaskokeet tulee järjestää saavutettavalla tavalla.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumi pitää myönteisenä muutosta, joka mahdollistaa ylioppilaskokeen korvaamisen osin lukiodiplomilla. Vammaisfoorumi vaatii, että ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla toteutetaan niin, että myös vammaisilla opiskelijoilla on aito mahdollisuus suorittaa lukiodiplomi. Lukiodiplomien toteuttaminen tulee olla saavutettavaa ja yhdenvertaisuutta edistävää. Myös vammaisilla urheilijoilla tai esimerkiksi musiikin harrastajilla tulee olla yhdenvertainen mahdollisuus suorittaa lukiodiplomi. Erityisen huolissaan Vammaisfoorumi on vammaisista urheilijoista, joiden harrastaminen saattaa tapahtua vammaisurheilun viitekehyksessä, joka voi olla oppilaitoksessa vieras. Vammaisfoorumi kantaa huolta, miten erityistä osaamista ja harrastuneisuutta tullaan arvioimaan vammaisten osalta.

Vammaisfoorumi vaatii, että yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset toteutetaan myös lukiodiplomien yhteydessä. Vammaiset opiskelijat eivät voi jäädä lukiodiplomien ulkopuolelle sen takia, ettei heidän osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pystytä arvioimaan. Koulutuksen järjestäjän tiedon puute tai koettu vaikeus tehdä kohtuullisia mukautuksia ei voi olla peruste siihen, ettei yksittäistapauksessa tarvittavia kohtuullisia mukautuksia tehdä vammaiselle opiskelijalle. Kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää.

Vammaisfoorumi toivoo, että myös vammaisia opiskelijoita rohkaistaan ja kannustetaan taito- ja taideaineiden suorittamiseen ja toivoo, että näyttöympäristöjen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huolta.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumilla ei ole tähän asiaan lausuttavaa.

7. Muut kommentit

Lukiokoulutuksen osalta haluamme myös tässä yhteydessä nostaa esiin huolen tulkkaus- ja tulkitsemispalveluiden järjestämisestä peruskoulun jälkeisissä opinnoissa. Uuden vammaispalvelulain esityksissä viitataan siihen, että ko. palvelut tulisi järjestää vammaispalvelulailla, mutta uusi vammaispalvelulaki ei varsinaisesti sisällä palvelua, jonka perusteella vammainen henkilö voisi hakea tulkkausta lukioon tai ammatilliseen oppilaitokseen. Laissa vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010, § 6) annetaan perusopetuksen jälkeisen opiskelutulkkauksen järjestäminen yksiselitteisesti Kelan vastuulle. Koska tulkitsemispalveluista säädetään lähes 20 eri laissa herää huoli siitä, että vastuut jäävät epäselviksi ja palvelujen saanti vaarantuu.

Vammaisfoorumi on huolissaan lukiokoulutuksen saatavuudesta koko maan alueella. Lukiokoulutusta tulee olla tarjolla myös pienillä paikkakunnilla, sillä vammaisten nuorten mahdollisuudet osallistua lukiokoulutukseen pitkien matkojen takaa saattavat olla rajalliset. Ellei lukiokoulutusta ole tarjolla lähietäisyydellä, vammaisten nuorten mahdollisuudet lukiokoulutukseen vaarantuvat.

Ignatius Katri
Vammaisfoorumi ry - puheenjohtaja Veera Florica Rajala, pääsihteeri Anni Kyröläinen